

از سرخی روی تا سیاهی سرنوشت

چهارشنبه سوری شبی است که از رسوم کهن آن امروزه فقط عنوان آتش بازی به جا مانده است؛ البته آن هم نه بوته‌هایی که مانند ایام قدیم از روی آن بپرند و سرخی روی از آن طلب کنند بلکه میدان جنگی ایجاد شده که هر دم صدای مهیب انفجار از آن به گوش می‌رسد...

چهارشنبه سوری شبی است که از رسوم کهن آن امروزه فقط عنوان آتش بازی به جا مانده است؛ البته آن هم نه بوته‌هایی که مانند ایام قدیم از روی آن بپرند و سرخی روی از آن طلب کنند بلکه میدان جنگی ایجاد شده که هر دم صدای مهیب انفجار از آن به گوش می‌رسد.

متأسفانه مراسم چهارشنبه سوری در دهه اخیر به سمت خشونت پیش رفته است و از یک مراسم سنتی به یک ناهنجاری اجتماعی که سلامت روح و جسم مردم را به خطر می‌اندازد، تبدیل شده است.

هر ساله با آغاز اسفند، تب و تاب فرارسیدن سال نو همه را فرا می‌گیرد. در این میان، آنچه بیشتر ذهن جوانان را به خود مشغول می‌کند، برگزاری مراسم چهارشنبه سوری است. همه ما دست‌کم برای یک بار هم که شده، بوته‌ای روشن کرده و از روی آتش پریده‌ایم. اما در چند سال گذشته، اتفاقاتی در مراسم این شب به یاد ماندنی رخ داده است که بحث درباره آن را ضروری می‌نماید.

پرتاب مواد محترقه و زدن ترقه، شوق و شور وصف‌ناپذیری را در میان کودکان و نوجوانان ایجاد می‌کند و همین هیجان است که باعث می‌شود گاهی عده‌ای از آنان دور از چشم خانواده به صورت پنهانی به ساخت یا خرید مواد محترقه‌ای اقدام کنند که به علت آشنا نبودن با طرز استفاده و نگهداری این مواد، همواره خطرات و حوادثی در پی داشته است.

آمار سال‌های گذشته نشان داده است بیشترین گروه آسیب دیده در حوادث چهارشنبه سوری گروه سنی 15 تا 24 سال با فراوانی بیشتر در گروه سنی 16 تا 19 سال بود و پس از آن، گروه سنی 8 تا 15 سال و 34 تا 38 سال است. این آمارها نشان می‌دهد مردان 80 و زنان 20 درصد از آسیب‌دیدگان را تشکیل می‌دهند و سوختگی درجه یک در مناطق شهری با بیش از 90 درصد حوادث، بیشتر در کوچه و خیابان به وقوع پیوسته است. 63/5 درصد حوادث سال گذشته در حین بازی با مواد محترقه اتفاق افتاده بود. متأسفانه 26/5 درصد از مصدومان را عابران پیاده و در حین عبور از کنار مواد محترقه و 6/1 درصد آسیب‌دیدگان را مردم تماشاگر مراسم چهارشنبه سوری تشکیل داده است.

هر چند سال 86 دانش‌آموزان گروه درگیر غالب بوده‌اند، اما به لحاظ کنترل مناسب، کمترین حوادث در دبستان‌ها و مراکز آموزشی رخ داده است.

رو به بهبود

شب چهارشنبه آخر سال، یکی از دغدغه‌های ایمنی کلانشهرها بویژه تهران است و مسوولان در جهت کاهش حوادث احتمالی چهارشنبه سوری تدابیری می‌اندیشند.

با تبلیغات گسترده رسانه‌ها و پیگیری نیروی انتظامی، آمارها نشان می‌دهد میزان ترقه بازی و تلفات ناشی از آن نسبت به سال‌های گذشته کاهش یافته است.

شب چهارشنبه آخر سال 84 طبق گزارش‌های آتش‌نشانی تهران 9 نفر مصدوم شدند و حدود 139 مورد آتش‌سوزی رخ داد. اما سال 86 با 5 مصدوم و آتش‌سوزی‌هایی با خسارت‌های پایین، کم‌خطرترین چهارشنبه آخر سال طی 6 سال گذشته بوده است. طبق اعلام وزارت بهداشت، تعداد کل مصدومان چهارشنبه سوری سال گذشته 306 نفر بوده که 55 درصد نسبت به سال قبل کاهش داشت.

در این میان استان تهران که مدیریت بحران استان‌های قم و قزوین را نیز به عهده دارد، با 146 مصدوم بیشترین میزان آسیب دیدگان را به خود اختصاص داد. از مجموع 146 مصدوم در استان تهران، 109 نفر در شهر تهران بودند. بعد از تهران بیشترین میزان مصدومان به ترتیب از استان‌های کرمانشاه، فارس، خراسان رضوی و اصفهان گزارش شده بود و کمترین میزان آن مربوط به منطقه آذربایجان شرقی بود که با تحت پوشش داشتن استان‌های آذربایجان غربی و اردبیل 13 مصدوم را در چهارشنبه آخر سال داشتند. بر اساس اعلام سازمان پزشکی قانونی، یک مورد فوتی چهارشنبه سوری سال قبل در یکی از بیمارستان‌های تهران تایید شده است.

مواد غیر استاندارد

هیچ ماده محترقه‌ای بی‌خطر نیست اما در بسیاری از کشورها انواع مواد محترقه استاندارد و کم‌خطرتر از طریق مغازه‌ها به فروش می‌رسد و دولت بر این گونه محصولات و تولید آنها نظارت می‌کند. در ایران این چنین نیست. متأسفانه با وجود تمهیداتی که مسوولان برای جلوگیری از عرضه مواد محترقه در روزهای پایانی سال می‌اندیشند، این مواد بر راحتی در اختیار جوانان قرار می‌گیرد و سوءاستفاده‌کنندگان از شادی جوانان، انواع مواد محترقه را به فروش می‌رسانند. در مغازه‌های مختلف هم انواع مواد محترقه به آسانی و فراوانی در دسترس جوانان و نوجوانان قرار می‌گیرد.

بر اساس نتایج یک طرح تحقیقاتی تنها ساکنان تهران یک میلیارد و 300 میلیون تومان برای خرید مواد محترقه پرداخت می‌کنند.

این تولیدات غیراستاندارد که اکثراً از محموله‌های بنجل کارخانجات چین و هند است دارای حساسیت بالایی است؛ به طوری که حتی بر اثر جابه‌جایی، حمل و نقل یا وارد شدن ضربه و قرار گرفتن در معرض گرما، بسرعت عمل کرده و منفجر می‌شوند.

هزینه‌های بالا

بر اساس نتایج یک طرح تحقیقاتی، تنها ساکنان تهران یک میلیارد و 300 میلیون تومان برای خرید مواد محترقه پرداخت می‌کنند. این در حالی است که برگزاری این مراسم برای آنان خالی از آسیب‌های جانی و روانی نیست. طبق این تحقیق، آماری که از مصدومان حوادث این شب ارائه می‌شود، تنها 20 درصد میزان واقعی آن است. به بیان دیگر فقط 20 درصد از مصدومان چهارشنبه سوری برای مداوا به مراکز درمانی و بیمارستان‌ها مراجعه می‌کنند و 80 درصد از افراد آسیب‌دیده، به علت ترس و واکنش از والدین، برای مداوا به هیچ مرکز درمانی مراجعه نمی‌کنند.

احترام به سنت‌ها

آداب و رسوم در تمام ملل مبتنی بر هنجارهایی است که در زمان‌های گذشته میان اقوام بوده و به مرور زمان و سینه به سینه نقل شده و با گذشت زمان بدعت‌هایی با توجه به تحولات روزمرگی شامل حالش شده است. چهارشنبه آخر سال از دیرباز مورد توجه ایرانیان بوده است. نگرش‌هایی که در گذشته این سنت‌ها براساس آن پایه ریزی شده مبتنی بر بهداشت فردی، محیطی، اجتماعی و حفظ ارزش‌ها بوده. ما هم معتقد هستیم که سنن و آداب و رسوم مبتنی بر ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را باید حفظ کنیم تا به حقوق اجتماعی و فردی مردم تعرض نشود و نیز طوری رفتار شود که سلامت فرد و اجتماع به خطر نیفتد.

برنامه‌ای برای اوقات فراغت

همان‌طور که آمارها نشان می‌دهد، بیشترین خسارت‌دیدگان ناشی از حوادث چهارشنبه سوری در گروه کودکان و نوجوانان قرار می‌گیرند. به همین علت باید برنامه‌ریزی‌های دقیقی برای کاهش این تلفات داشته باشیم که البته این برنامه‌ریزی‌ها نمی‌تواند یک‌شبه و بسرعت انجام شود؛ بلکه نیازمند آموزش مداوم و آگاه‌سازی در یک فرآیند زمان‌دار مناسب است. در کشور ما کمتر برای پر کردن اوقات فراغت و شادی جوانان، فکر و برنامه‌ریزی شده است. جوانان باید امکان تخلیه و بروز این هیجانات را به طور طبیعی و صحیح داشته باشند. گاهی جوانان خود به بهانه احیای آداب و رسوم این کار را انجام می‌دهند و برنامه ریزی می‌کنند.

این مساله با توجه به این که جوانان مشتاق جلب توجه و انجام کارهای شگفت‌انگیز هستند ممکن است در برگزاری مراسم چهارشنبه سوری سبب بروز اغتشاشاتی بشود.

در این روزها آمار صدمات، تعداد دستگیری‌ها، فوتی‌ها و... از سوی سازمان‌های مختلف اعلام می‌شود، اما کمتر مسوولی برنامه‌های خود را برای شادتر و بی‌خطر اجرا کردن این مراسم اعلام کرده و تنها به نشان دادن بدن‌های سوخته، چشمان کور شده و خانه‌های ویران شده اکتفا کرده‌اند. جوانان می‌خواهند فرهنگشان را حفظ کنند، شاد باشند و خاطراتی نیز داشته باشند. برنامه‌هایی برای بروز احساسات جوانان در تمام دنیا به اشکال مختلف وجود دارد. بسیاری از جوانان ما اصلاً فلسفه برگزاری مراسم چهارشنبه سوری را نمی‌دانند و فکر می‌کنند این مراسم دور هم جمع شدن، هیاهو ایجاد کردن و مزاحم آرامش مردم شدن است. در این شرایط به سراغ ترقه بازی می‌روند و چون ترقه‌های استاندارد در اختیارشان نیست، سراغ مواد ممنوعه می‌روند.

برای برگزاری مراسم به دور از این مسائل و به شکل صحیح باید به جوانان آگاهی داد، می‌توان برای آنها تسهیلات با کنترل لازم فراهم کرد. برگزاری مراسم با شرکت خانواده‌ها و مسوولان موجب می‌شود هم تخلیه احساسات به صورت هدایت شده انجام پذیرد و هم هدایت فرهنگ انجام شود. خوشبختانه در چند سال اخیر بیشتر به این موضوع توجه شده است.

یکی از اقدامات مفید، حضور بیشتر خانواده‌ها کنار فرزندانشان بود. این خود عاملی مهم برای جلوگیری از بروز رفتارهای خارج از چارچوب بود.

بعضی سال‌ها شاهد رفتارهای نابهنجار و غیر معمول در مراسم سنتی شب چهارشنبه آخر سال بوده‌ایم. اما خوشبختانه سال قبل این مراسم از آن وضعیت هرج و مرج بیرون آمد که این خود، نویدی برای سال‌های آتی است.

بنا بر گفته مسوولان وزارت بهداشت، علت کاهش تعداد موارد مصدومیت در چهارشنبه سوری سال گذشته، فرهنگ‌سازی و آموزش مردم و به خصوص جمع‌آوری وسایل خطرناک آتش‌بازی و توزیع وسایل کم‌خطر و استاندارد در بین مردم بود که توسط خانواده‌ها استفاده می‌شد و خطری نداشت.

سال قبل در سراسر کشور وسایل ترقه و آتش‌بازی استاندارد و با قیمت مناسب در اختیار مردم بود و شهروندان نیازی نداشتند تا وسایل آتش‌بازی را به صورت دست‌ساز در خانه بسازند و همین امر موجب کاهش چشمگیر تعداد موارد مصدومیت در چهارشنبه سوری سال قبل بود.

علی‌اخوان بهبهانی / جام جم